

PARTNERS

BRUG NAAR ELKAAR

PARTNERS

BRUG NAAR ELKAAR

MARIA ELFERINK

Eerder verschenen in deze serie:

Liefde en respect
Schuld en boete
Gebroken vleugel
De helpende hand
De wet en het recht
Oorlog en vrede
Partners, black version
Belofte maakt schuld
In liefde en trouw
Neem mijn hand

Schrijver: Maria Elferink

Coverontwerp: Rob Bruinsma

ISBN: 9789402177879

© Maria Elferink 2018

Overzicht van de Partner familie

De Denver-tak:

John Denver – stamvader

Lisa Denver–Meredith – vrouw van John

Ed Denver – oudste zoon van John en Lisa, overleden in 2012

Tom Kingston – partner van Ed tot 2012, daarna gehuwd met Sigrid Thurvaldson, kraamverpleegster

Kirsten Kingston - dochtertje van Tom en Sigrid

Mohammed el Sana - pleegzoon van Tom en Sigrid

David en Benjamin Suzman - pleegzoontjes van Tom en Sigrid

Suzy Denver – dochter van John en Lisa, actrice

Michael - pleegzoontje van Suzy, overleden in 2015

Jef Higgins – partner van Suzy Denver

Nick Denver – jongste zoon van John en Lisa, tuinarchitect, gehuwd met Sophie

De Stacey-tak:

Don Stacey – stamvader

Letty Stacey-Lester – vrouw van Don

Emma Constable-Stacey – dochter van Don en Letty, gehuwd met Duncan Constable, chef-kok

Robin – zoontje van Emma en Duncan

Ali al-Farid – pleegzoon van Emma

Joe Stacey – zoon van Don en Letty, radiopresentator

Michelle Pardou - partner van Joe

Marie-Claire Pardou - dochtertje van Michelle

Pleegkinderen van de Partners:

Tim Brooks – gehuwd met Maggie Matthews, overleden in 1986, daarna gehuwd met Patricia Vermeulen

Mary Brooks - gehuwd met Danny Thompson

Angie Thompson – dochter van Danny en Mary, bloemiste, gehuwd met Tony Castello, hovenier

Bella Simpson - pleegdochter van Mary

Vrienden van de Partners:

Ibrahim Yonas en Judith Tadesse: vluchtelingen uit Eritrea

Steve Johnson: Hoofdinspecteur bij Scotland Yard
Familie Hamidi: Salem, Karim, Elif, Aisha en Hafid al Nazir
Abdel en Yasmina al-Tani: vluchtelingen uit Syrië
Black Version: Myra Gonda, Tilly Nadé, Jeremy Balongo
en Thomas Odonga
Sam Bofimbe en Wil Snow
Eddy en Anne Sung: vluchtelingen uit Vietnam
Andrew en Vincent Leyton
Maxim en Maurice Bougila: vluchtelingen uit Mali
Paula Sybrukova en zoontje Sasja en vriend Ernst Lange

INLEIDING

Don Stacey en John Denver waren al vrienden sinds hun vroegste kindertijd. Daardoor voelden ze elkaar feilloos aan en wisten ook hoe ze elkaar aan moesten vullen en versterken. Aan een mens in nood konden ze niet zomaar voorbij lopen, dus toen de dan 15 jarige tweeling Tim en Mary Brooks hun hulp vroegen tegen hun vader, die hen uitbuitte en mishandelde, namen ze hen onder hun hoede. Ze voedden hen op volgens hun overtuiging, dat liefde en respect de basis moet zijn voor de manier waarop mensen met elkaar omgaan en maakten van een paar straatschoffies, eerlijke en hulpvaardige volwassenen. Maar ook hun liefde voor muziek droegen ze op hen over. Na verloop van tijd vonden ze alle vier een geliefde en ze vormden samen een popgroep, die ze The Partners noemden. Ze bleven hun hele leven samenwonen en werken, vanaf het landgoed van Don, dat ze Partner House noemden. Ze brachten hun muziek de wereld in en voedden hun kinderen op met de levenshouding die ze zelf al jaren uitdroegen. En hun kinderen namen ook in hun volwassenheid, die boodschap over. Ook zij konden een vraag om hulp niet negeren en gingen daar soms heel ver in. Daardoor vonden ze zelf elk ook een partner en kregen op hun beurt kinderen. En zo gaat het door. Maar ze beperken hun levensvisie niet tot alleen de eigen familie. Iedereen waarmee ze te maken krijgen, wordt er door beïnvloed en velen nemen de boodschap over. In de verschillende delen van deze serie volgden we Don en John op hun reis door het leven. We leerden hun kinderen kennen: die van henzelf, de aangetrouwde en de aangenomen kinderen. Maar ook de vrienden, oud en jong, die vast dreigden te lopen in een steeds harder wordende maatschappij. Helaas is niets oneindig en op de leeftijd van 70 jaar overlijden beide Partner stamvaders in de vaste

overtuiging dat na hun dood, liefde en respect de levenshouding zal blijven van hun vele nazaten.

Ilford, Groot Londen, januari 2024

Het is januari en de feestdagen zijn voorbij. Karim Hamidi heeft drie jaar gestudeerd voor architect aan de universiteit van Londen en is nu klaar om aan zijn afstudeeropdracht te beginnen. Daarvoor moet hij een keus maken uit de projecten die door een aantal architectenbureaus bij de universiteit zijn aangemeld. Hij moet zijn keus verdedigen, zowel bij het aangesloten bureau als bij diens opdrachtgever. Daarna moet hij het gewenste gebouw ontwerpen en zijn ontwerp verdedigen en de bouw ervan begeleiden. Elke stap in dit proces wordt beoordeeld door een lid van de examencommissie. Hij moet een verslag maken van elke stap en het eindresultaat bepaalt of hij zich voortaan architect mag noemen.

Karim heeft een gebouw gekozen dat nogal controversieel is. De Syrisch Christelijke gemeenschap in Londen heeft na jarenlang touwtrekken eindelijk zowel het geld als de toestemming verkregen voor de bouw van een eigen kerk. Ten tijde van de Syrische burgeroorlog waren veel Syriërs hun land ontvlucht en hadden hun heil gezocht in Europa. Maar degenen die na veel ontberingen en lang wachten op toestemming eindelijk tot een Europees land werden toegelaten, waren voornamelijk Moslims. Veel Christenen in het oorlogsgebied wilden natuurlijk ook graag weg, maar zij kregen lange tijd niet veel steun. Slechts mondjesmaat slaagden Christelijke Syriërs erin hun land te ontvluchten. Hun probleem lag vooral in het feit; dat zij onder het regime van President Bashar el-Assad redelijk vrij hun geloof hadden kunnen belijden en hem aan het begin van de oorlog hadden gesteund. Zij zaten in zijn kamp en de

internationale gemeenschap wilde hem juist afgezet zien. Zij kregen dus geen steun om te vluchten voor het geweld. Maar de Christenen woonden natuurlijk niet alleen in Damascus. Ook elders in Syrië woonden Christenen, ook in de gebieden die door IS bezet werden gehouden. Deze mensen zaten muurvast. Zij werden in het begin van de bezetting nog gedoogd, hoewel ze zware belastingen moesten betalen om te boeten voor hun weigering zich te bekeren tot de Islam. Maar het regime van Kalief Abu Bakr al-Baghdadi werd steeds wreder en veel Christenen werden gemarteld of zelfs gedood om hun geloof. Toen na jaren van strijd de legers van IS waren verslagen, was er nog steeds een grote meerderheid van de Moslims fel gekant tegen de Christenen en velen trokken daarna alsnog weg. Zij belandden niet als vluchteling in Europa, maar als gewone immigrant. Zij hadden geld en kennis en waren vaak leraar, advocaat of arts van beroep. Zij vestigden zich veelal in Engeland, omdat het zich had losgemaakt van de Europese Unie en er dus andere regels voor toelating waren. Bovendien spraken zij over het algemeen goed Engels, dus de integratie verliep veelal soepeler.

Engeland is een overwegend Christelijk land, maar het zijn vooral Anglicaanse Christenen die er wonen. Andere geloofsrichtingen binnen het Christendom komen niet veel voor en er zijn maar een handvol kerken verspreid over het land, die een andere richting voorstaan. Zelfs een wereldstad als Londen telt maar twee katholieke kerken en voor de oosterse Christenen was in Londen niets. Maar hun aantal groeide en zij wilden toch wel graag een kerk waar zij hun eigen vieringen en rituelen konden houden. Daarom hadden zij het geld ervoor bijeengebracht en een stuk grond gekocht. Het oude gebouw dat er stond was gesloopt en ze hadden een vergunning aangevraagd om er een eigen kerk te mogen bouwen en dat was nu eindelijk gelukt. Nu moest er een mooie kerk ontworpen worden

door een gerenommeerd architect. Zij hadden het architectenbureau van Kimley and Young benaderd. Dat werkte samen met de universiteit om jonge architecten op te leiden en een kans te geven naam te maken in het vak. Het project van de Syrische Christenen stond vermeld op de lijst van afstudeeropdrachten en Karim voelde zich meteen aangesproken toen hij het zag. Hij was overtuigd Moslim, maar ooit had hij als jongen van 13 samen met zijn vriendje Mohammed el-Sana onder leiding van diens pleegvader Tom Kingston de kathedraal van St. Paul bezocht. Tom had de jongens gewezen op de verschillen tussen een Christelijke kerk en een moskee en hen uitgelegd; dat elk gelovig mens het recht had om zijn geloof op zijn eigen manier te beleven. Om op de voor hem voorgeschreven en vertrouwde manier samen te komen en te bidden. Karim wist toen al dat hij later architect wilde worden en besloot dat hij dus zowel kerken als moskeeën zou bouwen voor gelovige mensen. Die moesten vooral mooi zijn en voorzien in een behoefte. Nu was hij eindelijk zover dat hij een gebouw mocht ontwerpen dat echt gerealiseerd zou worden en het eerste project dat zich aandienende was een kerk voor Syrische Christenen. Die zou hij dus gaan bouwen. Dat stond voor hem vast. Maar hij realiseerde zich, dat er veel weerstand zou komen tegen het ontwerp van een Moslim. Hij zou zich telkens opnieuw moeten verdedigen. Maar dat schrok hem niet af. Hij was vastbesloten. Hij had zich de afgelopen weken goed voorbereid. Hij had op internet gezocht naar soortgelijke kerken in andere landen en onderzocht waar zo'n gebouw allemaal aan moest voldoen. Hij had er met Tom Kingston over gesproken en had tijdens de viering van Kerstmis met de Partnerfamilie ook gesproken met Ibrahim en Judith Yonas over zijn ideeën voor een kerk. Zij kwamen weliswaar uit Eritrea, maar waren van huis uit ook Oosters Orthodoxe Christenen. Alleen omdat er in Londen geen kerk van hun specifieke geloofsrichting was, waren ze de

Anglicaanse kerk gaan bezoeken. Dat was in aanvang wel prettig geweest, had Judith hem verteld, want in hun eigen land hadden ze helemaal geen kerk mogen bezoeken. Maar de vieringen waren toch anders dan ze van oorsprong gewend waren en ook de gebeden waren anders van toon. Zij zouden heel blij zijn als er in Londen eindelijk een kerk zou komen, waar zij hun geloof op hun eigen vertrouwde manier zouden kunnen beleven en vieren. Zij vonden het geweldig dat Karim hem wilde bouwen. Zij kenden natuurlijk zijn opvatting van liefde en respect voor de medemens. Karim was ook een Partner. Dus vertrouwden zij erop dat ook andersdenkenden op zijn respect konden rekenen. Hij zou vast een prachtige kerk voor hen ontwerpen.

Dat had Karim ook gedaan, maar voor zijn kerk daadwerkelijk gebouwd ging worden, zou hij eerst een aantal mensen moeten overtuigen, dat hij geschikt was voor die opdracht. Hij was nu op weg naar het kantoor van Kimley and Young om te praten over de toewijzing van het project. Hij had een afspraak gemaakt met Gilbert Young, de man die de contacten onderhield met de studenten en de universiteit. Hij had de man nog niet verteld naar welk project zijn voorkeur uit ging, dat leek hem beter. Young moest zonder vooroordeel met hem het gesprek aangaan. Zijn naam verraadde een Arabische achtergrond en de mededeling dat hij voor de Syrische Christenen een kerk wilde bouwen, zou meteen de vraag opwerpen of hij die geloofsrichting ook had. Het zou door de telefoon een discussie kunnen veroorzaken over geloofszaken en Karim vond dat niet wenselijk. Hij zou in een persoonlijk gesprek veel beter zijn overtuiging van respect voor andersdenkenden kunnen uitleggen en de man zover krijgen hem dit project te gunnen. Karim werd vriendelijk ontvangen en hij en Young trokken zich terug in een spreekkamer. Young vroeg natuurlijk eerst naar welk project zijn voorkeur uitging.

Ik wil graag een kerk bouwen voor de Syrische Christenen in Londen en omgeving, vertelde Karim.

Young fronste even en keek in de papieren die voor hem lagen. Hij had van de universiteit de gegevens gekregen van de studenten die bij zijn bureau hun studie wilden voltooien middels een speciaal project. Daar stond van deze Hamidi toch echt dat hij Moslim was. Hij keek Karim glimlachend aan en zei:

Dat verbaast me, eerlijk gezegd, maar misschien is mijn informatie niet juist. In deze papieren staat dat je Moslim bent. Kennelijk klopt dat niet.

Jawel hoor, lachte Karim. Ik ben Moslim. Maar dat zal mij er niet van weerhouden een kerk te bouwen voor de Syrische Christenen.

Young keek hem onderzoekend aan. Dan mag je me eerst eens uitleggen waarom je dat wilt. Moslims hebben toch de opdracht andersdenkenden tot hun eigen geloof te bekeren?

Niet helemaal, corrigeerde Karim. Zij hebben de opdracht ongelovigen tot het ware geloof in Allah te overtuigen. Maar Christenen geloven ook in God. In dezelfde God als wij, want er is maar één God. Zij doen het op een andere manier dan de Moslims, maar zijn vast niet minder gelovig. Ik denk zelfs dat deze mensen heel erg overtuigd zijn in hun geloof. Anders zouden ze geen eigen kerk willen. Young grinnikte. Daar heb je wel een punt. Maar je moet toegeven dat het niet erg voor de hand ligt, dat een Moslim een Christelijke kerk wil bouwen. Leg me je beweegredenen eens uit.

Dat zal ik graag doen, zei Karim. Ik geloof dat elk mens het recht heeft om in God te geloven op de manier die hij voelt dat juist is. Bij elke vorm van geloof horen vaste gebeden en rituelen en dus heeft ook elke gelovige het recht om een Godshuis te bezoeken waar die gebeden en rituelen worden gevierd op de manier die hem gelukkig maakt. De Christenen in Engeland zijn bijna allemaal Anglicaans. Die

hebben een andere vorm van eredienst dan de oosters orthodoxen, is mij verteld. Hun gebeden en rituelen zijn heel anders van toon. Maar hier in Engeland moeten die Syrisch orthodoxe Christenen wel vrijwel allemaal een Anglicaanse kerk bezoeken, want er zijn bijna geen andere. Ik vind dat niet rechtvaardig. Als iedereen recht heeft op zijn eigen vorm van geloof, moet hij daarvoor ook de gelegenheid krijgen. Daarvoor is er vrijheid van godsdienst. Deze Syriërs hebben naar mijn mening dus ook recht op een eigen kerk. Ik heb me in hun geschiedenis verdiept en gezien dat zij zich al veel eerder afgescheiden hebben van de kerk van Rome, dan de Engelsen deden. Die hebben dus geen recht van spreken, als ze menen het beter te weten dan de orthodoxen. Ik heb een paar vrienden, die van huis uit ook oosters orthodox zijn, maar noodgedwongen al jaren de Anglicaanse kerk bezoeken. Ik heb met hen over dit project gesproken. Zij zouden heel gelukkig zijn met een kerk waar zij hun eigen gebeden en rituelen kunnen vieren. Dat gun ik hen ook, want ik wil zelf ook op mijn eigen manier mijn geloof beleven. Moslims en Christenen verschillen hierin heus niet van elkaar. Wij willen dat allemaal. Een Sjiiet zal ook geen moskee van Soennieten bezoeken en andersom. Dat hoeven ze ook niet, want ze kunnen naar hun eigen moskee. Maar de orthodoxen kunnen niet naar hun eigen kerk. Dat klopt niet. Dat moet wel kunnen. En ik zal ze daarbij helpen door een mooie kerk te bouwen, die aan hun wensen en eisen voldoet.

Young grijnsde. En wat die wensen en eisen zijn, heb je vast ook al onderzocht.

Natuurlijk, zei Karim. Dat moest wel, anders kon ik geen goed godshuis voor hen ontwerpen. Er moet een grote ruimte zijn voor de gelovigen om te knielen tijdens de vieringen. Het priesterkoor moet van hen gescheiden zijn met een gordijn en niet met een iconenwand of altaarhek, dus dat is bouwtechnisch niet ingewikkeld. Wel moet er

ruimte zijn voor bijeenkomsten in kleinere kring, zoals voor een doop of voor specifieke heiligenverering bijvoorbeeld. Er moet een aangebouwde ruimte zijn voor de priester om zich te verkleden. In die sacristie worden de misgewaden en altaarbenodigdheden bewaard. Er moeten consistoriekamers zijn om te vergaderen of te overleggen. Ik heb begrepen dat er geen klooster of pastorie bijgebouwd hoeft te worden. De priester woont in de stad. De totale beschikbare ruimte kan gebruikt worden voor de kerk zelf.

Dat is juist, zei Young. Je hebt je inderdaad goed ingelezen in de materie. En je hebt er kennelijk geen moeite mee, dat de orthodoxe Christenen rituelen hebben als de Mariaverering of andere heiligen vereren. Dat mogen Moslims toch niet?

Wij mogen alleen God aanbidden, gaf Karim toe. Maar ik heb begrepen dat de Christenen hun heilige mannen en vrouwen niet als God vereren, maar hen zien als bijzondere mensen, die ooit iets heel moeilijks of dappers deden in naam van hun geloof en daarom zeker door God tot de hemel zijn toegelaten. Zij verdienen het met eerbied benaderd te worden en zij worden vaak aangeroepen om bij God te pleiten voor steun bij de noden van anderen. Daar heb ik geen moeite mee. Het hoort bij hun manier van geloven, dat recht hebben ze. Ook wij hebben profeten die een Goddelijke opdracht moesten vervullen onder soms heel moeilijke omstandigheden. Wij mogen over hun leven en hun opdracht lezen en nadenken en erover praten. Dat is een andere benadering, maar het bijt elkaar niet, volgens mij.

Nee, inderdaad, grinnikte Young. Goed, je hebt mij overtuigd, dat je waarschijnlijk best een kerk zou kunnen ontwerpen. Je studieresultaten zijn goed, dus ook technisch zou je het moeten kunnen. Maar je zult ook de opdrachtgevers moeten overtuigen, dat jij de juiste man

bent om hun kerk te ontwerpen en te bouwen. Heb je daar moeite mee?

Nee hoor, helemaal niet. Ik verwacht echt niet dat ze meteen staan te juichen, dat een Moslim hun kerk wil ontwerpen. Ik moet er rekening mee houden, dat deze mensen in het verleden door Moslims zijn onderdrukt of geterroriseerd. Dat zal het moeilijk voor hen maken, mij te accepteren als bouwer van hun kerk. Maar ik moet ze uitleggen, dat niet iedere Moslim een extremist is. Ik ben het zeker niet. Ik ben opgegroeid in een westers land met een maatschappij, die op Christelijke waarden is gebaseerd. Ik heb me aan die waarden geconfirméerd. Want ze verschillen echt niet zoveel van die van de Moslims. Ik heb vaak samen met een vriend van mij de Koran naast de Bijbel bestudeerd. Wij zochten onder leiding van zijn pleegvader naar de verschillen en overeenkomsten tussen deze twee religieuze boeken. Wij bestudeerden vooral de onderliggende gedachten van de teksten. En concludeerden dat de leer in beide boeken is te herleiden tot één basisprincipe: liefde en respect moet de grondslag zijn waarop mensen met elkaar omgaan. We moeten zorg hebben voor elkaar en de sterke moet de zwakkere beschermen. Dat is wat God van ons vraagt. En omdat wij allemaal God moeten gehoorzamen, mogen wij elkaar geen geweld aan doen. Als dat toch gebeurt, is dat niet Gods wil en is degene die het doet dus een zondaar. Ik wil geen zondaar zijn, maar een goede gelovige. En ik kan daar uiting aan geven door een godshuis te bouwen voor mijn naaste, die er geen heeft.

Young had goed geluisterd naar Karim 's betoog. Hij glimlachte.

Je bent niet de eerste de beste, Karim, dat hoor ik al. Als er meer van jouw overtuiging waren, was er vast minder ellende in de wereld. Helaas is dat niet zo. Maar met deze redenering zul je hopelijk onze opdrachtgevers overtuigen. Ik heb een afspraak met hen om morgen hier te komen

voor overleg met degene die zich bij ons kantoor heeft aangemeld om hun opdracht uit te voeren. Jij moet hier morgen dus weer zijn en je voordracht verdedigen. Ik ben heel benieuwd hoe dat zal gaan. Heb je al iets om ze te laten zien?

Jawel, ik heb een schets gemaakt, die als basis kan dienen tijdens het gesprek, vertelde Karim. Ik hoop dat zij er in mee kunnen gaan. Ik zal in ieder geval mijn best doen ook hen te overtuigen. Weet u wat achtergronden van deze mensen? Als ik weet wat voor persoon ik tegenover me krijg, zal ik mijn voordracht beter kunnen voorbereiden. Ik weet weinig van ze, gaf Young toe. Ze komen met zijn tweeën. Ze heten Ibrahim Santer en Joshua Malikki. Santer is leraar oosterse talen en Malikki is chirurg van huis uit, maar niet meer praktiserend, geloof ik. Hij is al wat ouder. Hij komt uit Aleppo, Santer uit Damascus. Verder weet ik geen achtergronden van deze mannen. Je zult dus op je eigen intuïtie af moeten gaan. Hij grijnsde. Net als je bij mij hebt gedaan.

Karim lachte. Goed, dat zal ik doen. Ik dank u voor uw begrip en dat u mij kennelijk wel wilt steunen. Dat is belangrijk voor mij. Dit project is belangrijk voor me. Dat er zoveel afstand is tussen Christenen en Moslims is niet goed. Wij moeten juist samenwerken om onze wereld beter te maken. Al dat geweld maakt mensen ongelukkig. Het is onze opdracht om de medemens gelukkig te maken en ik zie hierin een goed middel om mijn opdracht gestalte te geven. Ik heb altijd architect willen worden. Toen ik nog maar net op de middelbare school zat, wist ik dat al. De vader van mijn vriend nam ons samen mee naar St. Paul 's en wees ons op de verschillen met een moskee. Maar legde tegelijk uit, dat iedere gelovige recht heeft op een eigen huis van gebed. Ik besloot toen dat ik die zou bouwen. Zowel voor de Christenen als voor de Moslims. Dit wordt mijn eerste opdracht. Ik hoop ook eens de kans te krijgen een moskee te bouwen. Of een complex waar

alle gelovigen kunnen samen komen. Dat zou helemaal mooi zijn. Maar dat is een utopie, ben ik bang.

Young glimlachte. Ja, dat zullen wij niet meemaken, denk ik. Maar die vader van je vriend heeft dus grote invloed op je gehad, begrijp ik. Hij heeft je onderwezen over geloofszaken.

Ja, dat heeft hij, beaamde Karim stellig. Tom Kingston heet hij. Hij is mijn grote voorbeeld. Hij heeft veel pleegkinderen, zowel Moslims als Joden. Zelf is hij Christen, maar dat maakt niets uit. Iedereen mag geloven op de manier die hij zelf wil. Of van huis uit meekrijgt. Hij en zijn vrouw hebben vorig jaar twee Joodse jongetjes geadopteerd. Ze zijn pas vijf, maar hebben al veel meegemaakt. Hij bidt de voorgeschreven gebeden van hun geloof met hen, omdat ze dat zelf nog niet kunnen. Maar dat deed hij indertijd met Mo en mij ook. Geloof is belangrijk voor een mens, zegt hij. Het is ons houvast in een samenleving die steeds gewelddadiger wordt. Dat is niet wat God wil, maar het gebeurt helaas wel. Alles wat we kunnen doen om onze wereld wat vredzamer te maken, moeten we aanpakken. Ik wil hiermee aan de slag. Een kerk bouwen is een goede manier om Gods wil te volbrengen, denk ik.

Dat denk ik ook, gaf Young toe. Hij stond op. Ik wens je succes morgen, Karim. Het zal je vast lukken om onze opdrachtgevers te overtuigen. Zorg dat je morgen om tien uur weer hier bent.

Dat zal ik doen, Meneer, zei Karim. Bedankt, tot zover en tot morgen.

De mannen gaven elkaar een hand en Karim vertrok.

Toen Karim de volgende morgen terug kwam, moest hij heel wat meer moeite doen om de twee mannen tegenover hem te overtuigen. Zij waren eerst geschokt door het feit dat het architectenbureau het waagde een Moslim als bouwer van hun kerk voor te stellen. Hun eerste reactie was gelijk opstappen en de opdracht aan een ander

bureau gunnen. Maar Young vroeg hen dringend eerst naar Hamidi te luisteren en hem de kans te geven te verklaren waarom hij zich geroepen voelde een kerk voor Christenen te bouwen. Karim deed zijn best. Hij toonde begrip voor hun gevoelens van afweer. Hij begreep dat zij in het verleden veel problemen met Moslims hadden gehad. Hij vermoedde dat zij geweld en onderdrukking hadden moeten verduren. Malikki beaamde dat. Aleppo was heel lang bezet geweest door allerlei opstandige rebellengroepen. Maar ook daarna waren zij gediscrimineerd en achtergesteld door de nieuwe regering en door hun stadsgenoten. Zij waren niet voor niets uit hun land vertrokken.

Dat begrijp ik, zei Karim meelevend. Ook ik ben een vluchteling uit een Arabisch land. Ik vluchtte niet voor geloofsonderdrukking, maar voor oorlog. Dat is niet helemaal hetzelfde, maar er was toen ook overal angst en geweld om ons heen. Wij kwamen na veel omzwervingen in dit land terecht en ons geloof was ons enige houvast in een vreemde maatschappij. Maar ik heb geleerd dat vasthouden aan de oude wetten van ons geloof alleen maar pijn en verdriet veroorzaakte. Het spleet ons gezin in tweeën en plaatste ons buiten de maatschappij waarin wij juist probeerden onze plek te vinden. Ik heb toen geleerd mijn geloof anders te bezien. De sharia was hier niet toegestaan. Ik mocht wel Moslim zijn, maar moest tegelijk de Engelse wet gehoorzamen. Dat was in het begin moeilijk. Maar ik kreeg een vriendje die ook Moslim was, maar een pleegvader had, die Christen was. Samen bestudeerden wij de Koran en de Bijbel en zochten naar handvaten om beide geloofsopvattingen op één lijn te krijgen. Dat bleek heel wel mogelijk. In de grond van de zaak verschillen zij helemaal niet zoveel. Beide godsdiensten erkennen de almacht van God en in beide heilige boeken wordt de mens voorgehouden hoe hij moet leven. Hoe God wil dat we met elkaar omgaan. Die

omgangsvormen worden een beetje verschillend omschreven, maar de gedachte erachter is vaak hetzelfde. Ik moet liefde en respect voelen voor mijn medemens en zorg om hem hebben. Ik moet ook van God houden en zijn leiding erkennen. Dat is in mijn geloof niet anders dan in het uwe. In de Koran worden Gods wetten dus een beetje anders verwoord en de teksten zijn vaak moeilijk te begrijpen. Ze worden daardoor door de geleerden op verschillende manieren uitgelegd en dat is de oorzaak van veel ellende. Maar God heeft ons hersenen gegeven om ze te gebruiken. Wij moeten ook zelf nadenken over zijn wetten en niet slaafs achter de mening van een imam aanlopen. Wij mogen zijn wetten niet overtreden en de ander kwaad doen. Maar wij mogen ook de wetten van dit land niet overtreden. De oude sharia wetten zijn gemaakt in een andere tijd en een andere maatschappij dan waarin wij nu leven. Wij moeten ze dus ook anders toepassen, maar wel de geest van de wet blijven volgen. Dat is soms lastig en voor veel mensen te moeilijk. Maar ik heb een goede leermeester gehad in een Christen, die een ruime blik had en openstond voor ieders mening. Hij heeft me geleerd dat het geloof van een ander niet verkeerd hoeft te zijn, zolang hij de basis van Gods opdracht aan de mensen maar steeds voor ogen houdt. Ik probeer die opdracht na te volgen en daarom wil ik graag een kerk voor u bouwen. Zodat u uw geloof kunt beleven op de manier die uw geloof voorschrijft. Met de rituelen die daarbij horen. In mijn opvatting hebt u daar recht op.

Santer keek Karim broedend aan. Ben je wel eens in een Christelijke kerk geweest? Weet je hoe die er van binnen uit ziet?

Jawel, dat ben ik, stelde Karim. Ik heb er ook uitleg bij gehad, over de bedoeling van de verschillende ruimten en van de ornamenten en andere versieringen. Ik heb me er voor deze opdracht opnieuw in verdiept. Het basisconcept is voor iedere kerk hetzelfde: een grote ruimte voor de

gelovigen met een verhoging voor de eredienst. Daarop staat een altaartafel voor de eucharistie en een sacramentsaltaar voor het bewaren van het brood en de wijn. Er moet ruimte zijn voor doopplechtigheden en Mariaverering of kapellen voor andere heiligen. Er moet een sacristie zijn voor het bewaren van gewaden en altaarbenodigdheden. En consistoriekamers voor het plegen van overleg. Mag ik u een schets laten zien van hoe ik mijn kerk wil indelen?

Malikki keek nu geïnteresseerd. Hij had zoveel inlevingsvermogen voor hun geloof niet verwacht van een Moslim. Karim haalde een tablet tevoorschijn. Hij had thuis op de computer al een basisconcept gemaakt en het op een tablet overgezet om zijn opdrachtgevers te overtuigen dat hij wist waar hij mee bezig was. Hij tikte op een icoontje en liet zijn concept zien. Van bovenaf gezien had zijn kerk de vorm van een kruis. Dat was hij bij veel kerken in het buitenland tegengekomen. Het kruis was een belangrijk symbool voor de Christenen, wist hij, dus dat had hij als uitgangspunt genomen. Het lange middenschip was voor de gelovigen, de dwarsbeuken voor de verschillende kapellen, legde hij uit. Aan het hoofd van alles stond het altaar met de tafel en het tabernakel ingetekend.

Daarachter was de sacristie. Er was ruimte voor een koor en een preekgestoelte. In de hoeken van het kruis waren vergaderruimten getekend met doorgangen naar de kerkruimte en galerijen om van de ene naar de andere kant te komen zonder kerkgangers te storen.

Ondanks zichzelf was ook Santer geïmponeerd. Dat een Moslim dit kon ontwerpen voor Christenen had ook hij niet verwacht. Karim wees de verschillende ruimtes aan en gaf uitleg. Het gebouw moest hoog genoeg zijn om een goede akoestiek te verkrijgen, maar niet te hoog, anders bereikte het gesproken woord de gelovigen niet allemaal. Het moest ook licht zijn, meende hij. Hij liet een andere tekening zien, meer in perspectief. Hij had hoge

boogramen bedacht en mooie gedraaide pilaren om het dak te ondersteunen, met ertussen gebogen doorgangen naar verlaagde zijpaden. De mannen kwamen steeds meer onder de indruk. Young keek ook mee, maar gaf geen commentaar. Karim had zich duidelijk goed voorbereid en bracht zijn verhaal overtuigend. De mannen waren al bijna om. Maar ze hadden de voorgevel nog niet gezien en hoe het gebouw van buiten vorm ging krijgen. Had Karim daar ook al over nagedacht?

Natuurlijk, zei Karim en klikte op een ander icoontje.

Nu zagen ze de voorgevel. Die had vier mooie gedraaide blauwe zuilen, die doorliepen tot het dak. Daartussen vier mooie roodhouten monumentale deuren. Twee brede voor de hoofdingang en twee kleinere aan weerskanten voor de toegang tot de zijbeuken. Boven de deuren was een rozetvenster ingetekend boven het midden van het schip. Karim legde uit dat hij dit venster weliswaar had getekend met gewoon glas, maar dat het ook gebrandschilderd kon worden met een bepaalde afbeelding.

Ik weet niet of uw kerk aan een bepaalde heilige wordt gewijd, legde hij uit. In dat geval zou u ervoor kunnen kiezen om hier een afbeelding uit het leven van die heilige in te verwerken.

Malikki keek Karim aan. Ik dacht dat Moslims geen afbeeldingen van mensen mochten vereren.

Karim glimlachte. Ik vereer ze ook niet. En het wordt niet mijn kerk, maar de uwe. U bepaalt zelf hoe u de kerk van binnen wilt inrichten. Het raam hoort daar bij. Maar ook de versieringen op de pilaren of de kleur van de vloer of het steen mag u zelf bepalen. U bent de opdrachtgever en u moet ervoor betalen. Ik maak het zoals u het hebben wilt. Malikki knikte begrijpend. Ik vind die blauwe zuilen wel mooi, zei hij. Die stonden binnen ook, maar versierd met goud. Dat was uw eigen idee, denk ik.

Ik heb gezien dat in veel Oosterse kerken de hoofdkleuren blauw, rood en goud zijn, legde Karim uit. Dus ben ik van

die kleuren uitgegaan. Daarom zijn de zuilen blauw en de deuren van rood hout. Binnen zijn de bogen tussen de pilaren van rood marmer en de pilaren zelf dus blauw met gouden versieringen. De vloer is zwart met gouden spikkels. Dat is een laag kunstthars die op graniet ligt. Het kan natuurlijk ook anders, als u daar uw eigen ideeën over hebt.

Santer keek Malikki aan. Daar zullen we nog over nadenken, stelde hij. Hoe ziet de kerk er buiten langs de zijkanten uit?

Karim veegde de voorgevel opzij en ze zagen nu een zijaanzicht. De kerk was van rode steen en langs de zijkanten liepen de boogramen hoog onder de dakrand langs. In de hoeken met de zijbeuken waren de toegangsdeuren tot de consistoriekamers van hetzelfde rode hout als de voordeuren en ook rond van boven. Karim draaide het beeld rond, zodat ze ook de achterkant konden bekijken. Ook hier kleinere deuren, maar met dezelfde gebogen vorm als de ramen en van rood hout. Dat was om het gebouw tot een eenheid in stijl en vorm te maken, legde Karim uit. Mahonie was een geschikte houtsoort hiervoor. De kleine deuren gaven toegang tot de sacristie en andere ruimten. Het dak boven het schip had een langgerekte halfronde vorm, met dezelfde gebogen lijn als de deuren en ramen. Boven het transept, waar het schip en de zijbeuken samen kwamen, verhief zich een vierkante toren die langs de bovenrand open boogvensters had, versierd met smalle blauwe zuiltjes. Ook de toren had een licht koepelvormig dak en er stond een groot roodkoperen kruis bovenop.

Ik vind dit toch wel een mooi ontwerp, zei Malikki.

Hij keek verlekkerd naar het plaatje op de tablet. Santer gaf toe dat het mooi was en dat Karim zich duidelijk goed verdiept had in het onderwerp. Toch had hij er nog wat moeite mee dat een Moslim een Christelijke kerk ging bouwen. Mocht dat eigenlijk wel? Stond de Koran toe dat

een ware gelovige een huis van samenkomst bouwde voor andersdenkenden? Of was hij zelf niet meer zo overtuigd Moslim? Wat Karim verkondigd had over zijn geloofsopvatting, neigde toch meer naar de Christelijke geest dan naar de Islam, meende hij.

Karim glimlachte. Ik vind mezelf wel degelijk een gelovige Moslim, stelde hij. Ik bid als Moslim geknield in de richting van Mekka en ga regelmatig naar de moskee. Ik koop halal vlees en vast tijdens de ramadan. Maar dat zijn uiterlijke kenmerken voor een gelovige Moslim. Iemands werkelijke geloof zit van binnen. Het ontspringt in zijn hart als hij het openstelt voor God en komt tot uiting via zijn hoofd, dat zijn handelen bepaalt. En omdat de opdracht van God een opdracht van liefde en respect is die geldt voor alle mensen, zal mijn manier van handelen dus niet zoveel verschillen van die van een gelovige Christen.

Santer tuitte zijn lippen en dacht hierover na. Jij stelt in feite, dat als een Moslim geweld gebruikt tegen andersdenkenden, hij geen goede gelovige is.

Dat is hij ook niet in mijn ogen, gaf Karim toe. Het staat haaks op Gods opdracht tot vrede en liefde.

Waarom zijn er dan zoveel Moslims die geweld gebruiken tegen Christenen?

Karim dacht na over die vraag. Ik denk dat veel Moslims domweg doen wat hun imam voorschrijft. En elke imam legt de sharia en de Soera's uit de Koran op zijn eigen manier uit. En een imam is ook een gewoon mens en veel mensen genieten van macht en de invloed die ze daardoor op anderen hebben. Maar veel imams zijn zelf ook misleid door de manier waarop in de loop der eeuwen de leiders van de verschillende godsdiensten met elkaar omgingen. In vroeger eeuwen hebben de Christenen de Moslims net zo hard vervolgd als nu andersom vaak gebeurt. En ook de Christenen onderling vervolgden elkaar om verschillende geloofsopvattingen en de Moslims deden met elkaar hetzelfde. Er was gewoon geen verdraagzaamheid voor

mensen met andere opvattingen dan wat de kerkleiders voorschreven. Onverdraagzaamheid leidt tot ruzie. En ruzie loopt vaak uit op geweld, wat weer wraak en wederwraak oproept. Zo kom je in een vicieuze cirkel terecht. Het is allemaal te begrijpen, maar het is niet Gods wil. Willen we uit die vicieuze cirkel geraken, dan moeten we terug naar de basis van ons geloof. Naar de opdracht van God aan Ibrahim, of Abraham zoals u hem noemt. Hij is de aartsvader van ons aller geloof. Hij moest op weg gaan naar een nieuw land. Een nieuwe wereld eigenlijk, waar vrede zou heersen en liefde en verdraagzaamheid. Dat was zijn opdracht en dus is het ook de mijne.

Santer knikte peinzend. Ja, zei hij bedachtzaam. Daar zeg je een waar woord, jongeman. Ik heb oude oosterse talen bestudeerd. Het Aramees en Hebreeuws en verschillende Arabische dialecten. Wij van de oosterse kerken houden onze erediensten in het Aramees. Dat is een Semitische taal, die ook in de tijd van Christus werd gesproken. Maar ook lang daarvoor al, in de tijd van Abraham. Er zijn geen geschriften over hem uit die tijd, maar wij weten uit overlevering dat in het hele gebied van de Eufraat en de Tigris verschillende varianten van deze taal werden gesproken. Daar kwam Abraham vandaan. Hij sprak ook die taal. Hij trok naar het land Kanaän, omdat God hem dat opdroeg. Hij geloofde in zijn opdracht en gehoorzaamde God. Daarom beloonde God hem met een eigen gebied en een rijke schare nakomelingen. Maar met deze nakomelingen ontstond de eerste scheuring in de kerk. Zijn zonen Izaak en Ismael gingen elk hun eigen weg. Ismael voelde zich verstoten en ging de woestijn in. Zijn nazaten gingen een andere taal spreken dan die van Izaak en de volken werden in de loop der eeuwen elkaars vijanden. Zij begrepen elkaar niet meer. Zij spraken elkaars taal niet meer. Zij raakten de opdracht kwijt. God stuurde hen profeten die hen zijn opdracht opnieuw overbrachten, maar zij spraken allen een andere taal en begrepen daardoor de

opdracht verkeerd. De opdracht zelf bleef steeds gelijk. God zei niet tegen de één dit en tegen de ander dat. God is niet wispelturig en wil ook geen tweedracht zaaien. Maar omdat zijn boodschap gegeven werd op verschillende plaatsen en in verschillende tijden en niet steeds in dezelfde taal, werden ze vaak niet goed begrepen. Sommige Moslim geleerden erkennen wel dat door de vertalingen hier en daar fouten geslopen zijn in de teksten van de Soera's, maar veel anderen menen dat zij juist in opdracht van God handelen als ze andersdenkenden tot hun geloof willen dwingen. Daar komen al die oorlogen en ruzies van tussen de verschillende religies. Maar willen we elkaar opnieuw leren begrijpen en de oorspronkelijke opdracht van God navolgen, dan moeten we terug naar de taal van Abraham. Of Ibrahim, zoals hij in het Arabisch werd genoemd. Ik kom uit Syrië en daar wordt een Arabische variant van het Aramees gesproken. Ik heet dus Ibrahim en geen Abraham. Ik probeer wel de opdracht van God aan de mensen te begrijpen en te gehoorzamen, zoals mijn verre voorvader wiens naam ik mag dragen, ook deed. Maar het is moeilijk. Net als Abraham in zijn tijd het er moeilijk mee had. Ook hij moest vele tegenslagen overwinnen om zijn doel te bereiken. Hij moest op weg gaan en in een onbekend land een plek zoeken om te leven en zich voort te planten. Dat heb ik ook gedaan. Ik probeer hier in Londen een nieuwe kerk te stichten, in navolging van Christus. Ook Jezus was een nazaat van Abraham. Dat zijn we allemaal. Ieder mens die in God gelooft, is een nakomeling van Abraham. Jij dus ook. Zo moet ik jou bezien. Als een ver familielid. Met in de basis hetzelfde geloof als ik. Met eenzelfde soort opdracht. Santer dacht nog even na. Ik denk dat jij de opdracht om deze kerk te bouwen al lang geleden hebt gekregen. Je voelde hem ergens diep van binnen, maar kon hem eerder nog niet concreet maken. De afgelopen jaren heb je geleerd hoe je dat moest doen en je hebt het gedaan. Je

bent ermee aan de slag gegaan voordat je ons gesproken had. Wat jij ons net hebt laten zien, is niet in een avondje tekenen tot stand gekomen. Je bent hier al langer mee bezig geweest. Je hebt onderzoek gedaan en daardoor kreeg je opdracht vorm en inhoud in je geest. Je zag voor je hoe een kerk eruit moest zien en ging hem tekenen. Dit is niet alleen een afstudeeropdracht van je voor de universiteit. Het is een opdracht voor je als mens, als gelovige. Je zegt van jezelf dat je Moslim bent, maar je zou ook Christen kunnen zijn, of zelfs Jood. Om je opdracht te volbrengen maakt het niet hoe je jezelf noemt. Je bent een gelovige. Dat is genoeg.

Ja, zei Karim zacht. Ik ben een gelovige met een opdracht. Ik wist inderdaad jaren geleden al, dat ik eens een kerk zou bouwen. Ik heb altijd al architect willen worden. Ik heb als jongen geleerd hoe de verschillende stromingen in ons geloof elk hun eigen vormen van gebed en samenkomst hadden. En dat ieder mens recht had op een plek om dat in vrede en liefde te kunnen doen. Ik heb toen al besloten dat ik eens huizen van samenkomst zou bouwen. Zowel voor de Christenen als voor de Moslims. Ik heb nu een kerk ontworpen. Ik hoop dat ik hem voor u mag bouwen. Ik zal ook een keer een moskee ontwerpen en bouwen. Nog niet meteen, denk ik. Het zal nog wel even duren. Maar als het zover is, zal ik het weten en ook die opdracht aannemen en uitvoeren zoals God het me ingeeft. Dit ontwerp is ook geleidelijk in mijn geest ontstaan. Ik heb foto's van verschillende kerken bekeken. Ik heb niet alleen hun bouwstijl bestudeerd, maar ook hun totale vorm en inhoud. Ik wilde er alles van weten en stukje bij beetje ontstond dit ontwerp. Met zuilen die als armen naar de hemel reiken en gebogen deuren en ramen als gelovigen die hun hoofd buigen voor God. Er moesten ook veel ramen in om licht en warmte door te laten in de harten van de gelovigen binnen en hen zicht naar buiten te geven. Naar de ander die nog niet tot God wil bidden en zijn

opdracht gehoorzamen. Daar zijn er nog heel veel van, helaas. Maar het is dus onze opdracht om ze tot ons toe te laten en met hen samen te werken aan de opdracht van Abraham. Er moest een groot volk komen van gelovige mensen, die in vrede en liefde met elkaar leven. Het was voor Abraham een verre belofte en dat is het voor ons ook nog steeds. Maar we moeten er wel aan werken. Deze kerk is hopelijk een stapje in de goede richting. We moeten het zien als een brug naar elkaar. Een brug waarover we elkaar kunnen bereiken en aanraken.

Ja, glimlachte Santer, dat denk ik ook. Het is een goede en mooie kerk, die je ontworpen hebt, Karim. We zullen hem samen bouwen. We zullen samen de verschillende details invullen en nader vorm geven. Het zal jouw kerk zijn, die je bouwt voor ons naar onze gezamenlijke overtuiging, dat wij als gelovige mensen er moeten zijn voor elkaar. Dat is een goede gedachte. Vind je ook niet, Joshua?

Jawel, zei Malikki. Ik vind het een heel mooie en ontroerende gedachte, dat wij als slachtoffers van vervolging door Moslims samen met een Moslim een kerk gaan bouwen. Als een soort roepstem om vrede tussen mensen met in feite dezelfde levensovertuiging. Wij moeten dat ons comité goed duidelijk maken, Ibrahim. Wij moeten hen ook overtuigen dat deze kerk er moet komen, juist omdat een Moslim hem heeft ontworpen. We moeten hen uitleggen waarom dat moet, zodat we er allemaal achter kunnen staan.

Inderdaad, gaf Santer toe. Maar dat lukt ons wel. Ze hebben ons niet voor niets afgevaardigd om over het ontwerp met de architect te onderhandelen. Wij hadden de meeste theologische kennis en de juiste achtergrond. Ik had de meeste kennis van de geschiedenis van ons geloof en jij je contacten met de slachtoffers van de vervolging. En Karim heeft ons de juiste argumenten al aangereikt. Het zal wel lukken. Deze kerk gaat er komen.

Karim keek blij en Young was tevreden. Karim had zijn boodschap goed over kunnen brengen en de opdrachtgever had hem omarmd. Dat was goed. Zij spraken samen af dat Santer en Malikki hun comité bijeen zouden roepen en uitleg geven. Karim stuurde zijn ontwerp naar de computer van Young en die printte alle detailtekeningen uit op groot formaat, zodat de mannen iets hadden om te laten zien. Dat zou zeker helpen om de andere leden van het comité te overtuigen. Ze spraken af om twee weken later weer bijeen te komen op het kantoor van Young. Santer en Malikki vertrokken en Young en Karim praatten nog even na.

Je hebt het goed gedaan, Karim, prees Young. Je had een goed verhaal en wist er het juiste gevoel in te leggen om de opdrachtgevers te overtuigen. Dat was heel essentieel om te kunnen slagen. Niet alleen in dit geval. Ook als je in de toekomst iets heel anders gaat bouwen, is het belangrijk om je opdrachtgever te begrijpen. Om zijn wens in een concreet gebouw om te zetten, dat beantwoordt aan het beeld dat hij ervan heeft in zijn geest. Het is een belangrijk aspect van het architect zijn. Je moet niet alleen je eigen gedachten en creativiteit volgen, maar je eerst verplaatsen in die van je opdrachtgever. Anders kun je misschien wel een mooi of interessant gebouw maken, maar zullen anderen het niet omarmen. Begrijp je wat ik bedoel?

Ja, ik begrijp het, glimlachte Karim. In dit geval ging het om een geloofskwestie en geloof ligt heel gevoelig voor mensen. Maar ook als ik later een woning of kantoorgebouw of zoiets ga maken, moet de wens van de klant voorop staan. En het moet niet alleen mooi zijn, want smaken kunnen verschillen. Het moet ook iets doen met degene die ernaar kijkt of er gebruik van maakt. Hij moet er een goed gevoel bij krijgen.

Heel juist, Karim. Als je dat begrijpt, kom je er wel. Het is de juiste insteek om een goede architect te worden. Je

kunt naam maken met deze kerk. Niet alleen onder gelovige mensen, maar ook onder ongelovigen. Je hebt iets bijzonders gecreëerd. Iets waar nog vaak over gesproken zal worden. Dat is een goede basis voor een carrière. Ik zal aan de universiteit verslag doen van deze bijeenkomst. Jij moet je eigen verslag maken voor het eindoordeel van de examencommissie. De manier waarop je dit gesprek van zojuist daarin verwerkt, zal heel bepalend zijn voor hun eindoordeel. Een goede architect maakt niet alleen mooie en interessante gebouwen, maar is ook communicatief heel sterk. Creativiteit, technische kennis en communicatieve vaardigheden zijn de belangrijkste eisen om te slagen voor je examen en in je carrière.

Dat zal ik goed onthouden, Meneer Young, zei Karim glimlachend. Hij zag de samenwerking met deze man wel zitten. Ze schudden elkaar de hand en Karim ging naar huis.

Onderweg was Karim opgetogen over het succes van die morgen en hij besloot spontaan bij Tom Kingston langs te gaan om erover te vertellen. Tom was thuis en was ook blij dat Karim zijn geloofsovertuiging zo goed over had kunnen brengen en dat zijn opdrachtgever daarin mee kon gaan. Je hebt een geweldige prestatie geleverd, Karim, prees Tom. Ik ben trots op je. Maar je moet wel oppassen als algemeen bekend wordt, dat jij als Moslim een Christelijke kerk gaat bouwen. Er zullen altijd mensen zijn die het je niet gunnen en daarnaast zullen fanatieke Moslims met extreme ideeën je als een afvallige gaan beschouwen. Dat levert altijd risico op. Je moet daar alert op blijven.

Dat begrijp ik, zei Karim. Maar het zal mij er niet van weerhouden om hiermee door te gaan. Ik moet dit doen, Tom. Dat begrijp je toch?

Natuurlijk begrijp ik dat, verzekerde Tom hem. Ik sta er ook vierkant achter. En ik zal je natuurlijk steun en

bescherming bieden als dat nodig mocht zijn. Dat heb ik toch altijd gedaan?

Ja, inderdaad, gaf Karim toe. Je hebt mij en onze hele familie altijd gesteund en beschermd. Daar zijn we je allemaal dankbaar voor. Dat ik deze kerk wilde bouwen dank ik in feite ook aan jou. Jij hebt me als jochie van 13 mee naar St. Paul 's genomen en uitleg gegeven over een kerkgebouw. Omdat je niet wilde dat ik net als Achmed zou worden en de Christenen gaan haten, terwijl ik niet eens wist hoe hun geloofsovertuiging in elkaar zat. Want Achmed wist volgens mij nauwelijks iets van hun geloof. Hij leefde alleen volgens de sharia en kwam daardoor steeds vaker in aanvaring met zowel de Engelse wet als de mensen uit onze buurt, waar hij noodgedwongen mee om moest gaan. Hij raakte geïsoleerd en ging alleen nog met andere fanatieke Moslims om. Hij ging naar Syrië om te vechten en wilde zelfs Aisha uithuwelijken aan een strijder van IS. Gelukkig kon jij dat op tijd voorkomen.

Gelukkig wel ja, gaf Tom toe. Maar het kostte Achmed wel zijn leven. Hij kwam schietend op me af en ik moest hem wel neerleggen. Zijn kompanen ook. Zij weigerden zich over te geven aan de politie. Het werd een bloedbad. Helaas wel, beaamde Karim. Maar Aisha was gered en mocht met Hafid trouwen en ze trokken bij ons in. Dat was maar goed ook, want Salem moest de gevangenis in. Omdat hij zich door Achmed had laten opstoken om een Christenkind dood te schieten. Dat was heel erg. Achmed 's dood was achteraf een zegen voor de rest van ons gezin. Salem is in de gevangenis gegroeid. Geestelijk, bedoel ik. Hij zou nu nooit meer zoiets doen. Hij is een fijne broer. Dat was hij aldoor wel, maar toen Achmed terug kwam uit Syrië, werd hij door hem te veel opgestookt. Hij was niet standvastig genoeg om hem te weerstaan. Dat is hij nu wel. Vooral dat tuchthuis heeft een goede invloed gehad op Salem. En jouw steun aan hem, ondanks zijn

misdaad. Hij trok zich aan jou op. Dat doen we eigenlijk allemaal.

Tom glimlachte. Daar zijn we Partners voor, jongen. Die laten elkaar nooit vallen. Dat weet je toch?

Ja, dat weet ik, glimlachte Karim.

Ze keken elkaar aan en begrepen elkaar. Ze gingen samen lunchen en daarna ging Karim naar huis om zijn verslag van de bespreking van die morgen te maken. Daarna moest hij weg om voor hem en zijn vriendin Liz eten te koken. Ze moesten vroeg eten, want Liz moest die avond naar school. Ze hadden de afspraak dat Karim op die dagen zou koken. Liz woonde niet bij Karim, maar in het huis van haar vader aan Wilson Street in de buurt van Liverpool Street Station. Ze was nog maar net 18 en naar haar eigen gevoel nog niet klaar om al samen te gaan wonen. Ze werkte overdag in een groentewinkel en moest nog een half jaar lang twee maal per week naar de avondschoon om haar diploma van de middelbare school te halen. Als dat gelukt was en Karim was afgestudeerd, zouden ze verder kijken. Intussen konden ze aan hun relatie werken door voor elkaar te koken, samen te eten en de boodschappen te doen. Ze gingen af en toe samen uit, maar vrijden nog niet echt met elkaar. Karim was in zijn hart toch Moslim genoeg om te willen dat zijn vriendin maagd bleef tot ze aan een huwelijk met hem toe was. Hij vond het natuurlijk wel moeilijk om zich steeds te beheersen, maar hij vond dat hij dat gewoon voor haar over moest hebben. Liz was ook nog niet aan seks toe. Ze had een akelige tijd achter de rug met een oversekste moeder en een criminele vader, die nu in de gevangenis zijn straf uitzat voor deelname aan een bende internationale autodieven. Ze moest daar eerst overheen groeien. Hij hield heel veel van haar en zou haar nooit tot iets willen dwingen wat ze niet wilde of kon. Maar hij was wel zeker genoeg van haar liefde voor hem, om hun toekomst samen met vertrouwen tegemoet te zien. En die

toekomst was vandaag weer een stapje dichterbij gekomen. Als hij afgestudeerd was en een eigen inkomen had, zou hij haar ten huwelijk vragen. Het zou nog even duren voor de kerk echt gebouwd ging worden en hij zijn diploma in ontvangst kon nemen, meende hij. Tegen die tijd was Liz ook met haar school klaar en hopelijk wilde ze dan bij hem intrekken. Karim woonde nog altijd in zijn ouderlijk huis aan Francis Road, een paar straten bij Tom en Sigrid Kingston en hun kinderen vandaan. Hij beschouwde zichzelf ook als een soort pleegkind van Tom. Net als zijn jongste zus Elif dat was. Toen hun moeder omkwam door een verkeersongeluk was hij zelf al 18 en dus meerderjarig. Maar Elif was toen 15 en Tom was haar voogd geworden. Ze mochten samen in hun huisje blijven wonen en Tom hield van een afstand een oogje in het zeil. Zoals hij eigenlijk al jaren deed. Al vanaf Salem 's ongelukkige misstap. Toen Salem uit de gevangenis kwam, had hij nog ruim een jaar thuis gewoond voor hij door de vader van Tom ingehuurd was als chauffeur voor de Partners, black version. Zij waren de opvolgers van de oorspronkelijke popgroep The Partners, waaraan hun 'familie' zijn naam dankte. Want alle Partners, of het nu echte familie betrof of slechts navolgers van hun levensmotto van liefde en respect, beschouwden zich als één grote familie. Er was een hechte band tussen alle leden en zij zouden elkaar ten alle tijden steunen en verder helpen, waar nodig.

Terwijl Karim onderweg was naar het huis van Liz, dacht hij nog verder na over die familieband tussen de Partners. Ze waren met kerstmis als gewoonlijk weer bijeen gekomen op het landgoed Aynsford bij Maidenhead, waar het geboortehuis van de stamvaders John en Don stond. Het was hem toen opgevallen dat Oom Danny niet meer zo levendig was als voorgaande jaren. De leden van de oude Partners werden door de jongeren allemaal met oom en tante aangesproken. Van die acht bandleden waren de

oudste twee nu overleden, maar de anderen waren allemaal een stuk jonger, wist Karim. Oom Danny had er niet ziek uit gezien, maar had opvallend minder praatjes gehad dan voorheen en zat niet meer alle vrouwen achterna om te zoenen onder de mistletoes, die op veel plaatsen waren opgehangen. Karim wist niet precies hoe oud Oom Danny nu was, maar hij schatte hem voor in de 60. Hij was altijd een grote fors gebouwde man geweest en heel sterk. Tot voor een paar jaar geleden onderhield hij nog grotendeels alleen de enorme tuin op Partner House, waar zowel de oude als nieuwe bandleden woonden. Maar de black version, zoals ze kortweg genoemd werden, waren zeer succesvol en Oom Danny was de enige van de oude Partners die er nog in meespeelde. En ze moesten vaak optreden en daar veel voor reizen. Misschien was Oom Danny gewoon alleen maar moe door hun drukke bestaan van de laatste jaren. Hoe lang zou hij nog mee blijven doen, vroeg Karim zich af. Na het overlijden van Oom John en Oom Don hadden Salem en zijn vrouw Bella hun plekken overgenomen op het podium. Maar wie moest Oom Danny opvolgen, als die zou afhaken? Karim had geen idee, maar ze zouden er ongetwijfeld iemand voor vinden. Dat zijn broer Salem gitaar ging spelen was indertijd voor iedereen een grote verrassing geweest. Oom John had het hem geleerd. Hij bleek een natuurtalent. In een jaar tijd kon Salem alle Partnernummers feilloos spelen, hoewel hij toen hij op Partner House kwam, nog nooit een muziekinstrument in handen had gehad. Maar hij had vanaf het begin een band gevoeld met de gitaar van Oom John, wist Karim. Dus misschien zou er binnenkort ook iemand opstaan die een band zou voelen met het oude drumstel van Oom Danny. Of met de Afrikaanse trommels waarmee hij de nieuwe nummers van de black version begeleidde. Want die speelden niet alleen oude Partner nummers, ze maakten ook eigen muziek, die geïnspireerd werd door hun Afrikaanse afkomst, vermengd

met Europese ritmes en sterke teksten over vriendschap en solidariteit tussen de volkeren. Het was een heel apart genre muziek, dat Afrobeat genoemd werd. Karim vond ze best goed en was al een paar maal samen met Liz naar een optreden geweest.

Zo mijmerend kwam Karim aan bij het huis van Liz en ging naar binnen. Hij zocht in de keukenkast de groenten bij elkaar die Liz de vorige dag mee had genomen van haar werk en hij ging ermee aan de slag. Hij had beloofd vandaag een stoofschotel te maken en die moest een tijdje opstaan. En het eten moest om half zeven op tafel staan, want Liz moest om zeven uur op school zijn. Ze had op de schooldagen net een kwartiertje om te eten voor ze weer weg moest. Daarom zorgde Karim altijd dat alles precies op tijd klaar was. Na het eten ging Liz weg en Karim ruimde de etensboel op. Daarna had hij nog tot kwart voor tien de tijd, voor hij de deur uit moest om Liz uit school te halen. Ze moest door een stil parkje en dat was niet veilig 's avonds laat voor een meisje alleen. Karim haalde haar altijd op. Daarna konden ze bij haar thuis nog samen iets drinken voor hij weer naar zijn eigen huis ging. Op de dagen dat Liz niet naar school hoefde, kookte zij en aten ze ook samen. Daarna vertrok Karim weer, want Liz moest dan studeren. En hij zelf ook natuurlijk. Hij had zijn studie niet cadeau gekregen en ook veel moeten leren. Maar dat was nu gedaan. Hij moest zich nu verder voorbereiden op de bouw van zijn kerk. Terwijl hij die avond op Liz wachtte, doodde hij de tijd met onderzoek naar prijzen en levertijden van de benodigde materialen. Dat comité van de Syriërs zou een prijsopgave willen, als ze eenmaal met het ontwerp akkoord waren gegaan. Hij moest dan weer met een duidelijk verhaal komen. Er waren verschillende mogelijkheden voor de te gebruiken steensoorten. Het kon met marmer of graniet natuurlijk, maar er waren tegenwoordig nog veel meer mogelijkheden. Er was zelfs steen dat op hout leek. Hij moest de verschillende

varianten op een rij hebben en per soort de prijs bepalen. En de levertijden onderzoeken. Ook dat was belangrijk. Sommige marmersoorten hadden wel zes maanden levertijd. Dat zou vervelend kunnen worden, want het zou de bouw op kunnen houden. Hij wilde komende zomer klaar zijn met de buitenbouw. Maar de pilaren moesten dan ook al staan en de vloer moest er daarna gelijk in kunnen. Hij wilde geen stagnatie in de bouw, doordat niet alles op tijd aanwezig was. Hij hoopte dat het allemaal ging lukken. Het moest lukken, besloot hij. Het was bepalend voor zijn verdere toekomst.

In een ander deel van Londen had Maxim Bougila een probleem van heel andere aard. Maxim Bougila was een vluchteling uit Mali en woonde in de wijk Bethnal Green. Hij was in zijn vorige baan als pakketbezorger in contact gekomen met een Moslimmeisje dat aan de andere kant van zijn wijk woonde, nabij het parkje van Bethnal Green Gardens. Ze werd verliefd en wilden wel met elkaar verder. Het probleem was dat hij zelf Christen was en straatarm. Dat probleem leek eerst onoverbrugbaar, maar met behulp van Tom en zijn zoon Mohammed was de eerste en grootste hobbel genomen. De vader van zijn geliefde Jalina was een Moslim van de oude stempel en meende nog dat hij zelf voor een geschikte huwelijkskandidaat voor zijn dochter moest zorgen. De man was moskeebewaker van beroep en redelijk bemiddeld en hij zou een straatarme Christen uit Mali zeker niet geschikt vinden. Mo had het probleem van een gemengd huwelijk bespreekbaar gemaakt bij de imam van de moskee, die vader Massila regelmatig bezocht. Hij had de imam niet kunnen overtuigen van het oprechte geloof van zijn vriend die Christen was. Dat had hij ook niet verwacht; dat moest Maxim zelf doen. Jalina had haar vader over haar liefde voor een Christen verteld en kort daarop had Maxim vader Massila kunnen helpen, toen een

overvaller op straat zijn pistool op hem richtte. Hij had de overvaller uitgeschakeld en vader was dankbaar. Maxim maakte zich bekend en mocht komen praten. Hij vertelde eerlijk over zijn bescheiden positie in de maatschappij, hij was nu schoonmaker bij een sportschool in Ilford. Maar hij vertelde ook over zijn oprechte liefde voor Jalina. Vader Massila kon daar wel van overtuigd worden, maar het gesprek bleef steken op het verbod voor Moslimvrouwen om een andersdenkende te huwen. Maxim en vader Massila gingen samen naar de imam en het was Maxim gelukt zelfs deze man te overtuigen, dat hij echt maar in één God geloofde en niet van plan was zijn vrouw te bekeren tot zijn eigen geloof. Hij was bereid dat vast te laten leggen in het huwelijkscontract. En dat contract was nu het tweede probleem dat overbrugd moest worden. Want daarin moest ook de huwelijksgift van de bruidegom aan zijn bruid worden vastgelegd.

Bij een Moslimhuwelijk was het gebruikelijk dat de man zijn vrouw een kostbaar geschenk gaf, had Massila hem verteld. Deze huwelijksgift moest iets van hemzelf zijn, dat hij deelde met zijn bruid. Het moest een zekere waarde in geld hebben, maar als de man arm was en geen geld had, mocht de gift ook uit kennis bestaan. Die was ook kostbaar. De huwelijksgift moest in het huwelijkscontract worden vermeld dus ze moesten het daar eerst samen over eens worden. Het probleem was dat Maxim niets bezat dat volgens hem kostbaar genoeg was om zijn bruid te schenken. Hij had alleen zijn karig salaris als schoonmaker en bezat nauwelijks kennis. Vroeger in Mali had hij een paar jaar les gehad van de plaatselijke priester en later in Engeland had hij een tijd les gehad in de taal en de maatschappij toen hij in de vluchtelingenopvang zat en hij mocht daarna leren autorijden. Meer kennis had hij niet. Omdat Tom en Mo hem eerder hadden geholpen, legde hij hen op een avond ook dit probleem voor. Mo keek glimlachend naar zijn vriend.

Beste Maxim, je doet jezelf onrecht aan. Natuurlijk heb je wel iets kostbaars dat je je Jalina kunt schenken. Is dat zo? vroeg Maxim verbaasd. Leg dat eens uit dan. Jullie moeten eerst voor de wet trouwen, legde Mo uit. Dat is verplicht. Alleen een moslimhuwelijk is niet geldig voor de Engelse wet. Bij het wettelijk huwelijk belooft je elkaar eeuwige trouw door middel van een vaste formule die de ambtenaar je voor zegt. Daarna schuift je elkaar elk een ring om de vinger. Die ringen moet je zelf kopen. Als je niet veel geld hebt, hoeven ze heus niet van goud te zijn, het gaat hierbij om het symbool van verbondenheid tussen bruid en bruidegom. Je schenkt jouw ring aan je bruid en geeft haar een ring die ze om jouw vinger schuift. Daarmee heb je al voldaan aan het deel van de huwelijks gift dat financiële waarde moet hebben. Daarnaast mag de bruid aangeven wat ze nog meer wil hebben. Jalina weet dat je geen geld of waardevolle goederen hebt, dus zal ze vragen om iets kostbaars van jezelf.

En wat zou dat dan kunnen zijn? wilde Maxim weten. Denk even aan je gesprek met haar vader en met de imam. Je hebt ons verteld hoe dat ging en wat Massila tegen je zei toen jullie na afloop weer naar zijn huis liepen. Maxim keek hem nadenkend aan en begreep het nog niet. Mo ging door.

Je hebt verteld dat Massila zei, dat je hem in feite over de streep getrokken had met je eerlijkheid. Je vertelde alles precies zoals het was. Je deed je niet beter voor dan je was. Je was een eenvoudige schoonmaker die van een meisje hield en je was bang dat je niet met haar zou mogen trouwen. Maar je toonde oprechte liefde voor Jalina en ook in je geloof was je heel oprecht. Daarmee heb je hem overtuigd, Maxim. Waarmee denk je dat je Jalina overtuigd hebt, toen je haar je liefde verklaarde? Maxim keek nog aarzelend. Mo hield aan:

Je hebt verteld dat je haar in het geheim ontmoette in het park als haar vader nachtdienst had. Waarom denk je dat ze het wel aandurfde jou daar 's nachts te ontmoeten? Omdat ik haar beloofd had, dat ik haar niets aan zou doen, meende Maxim. Het was natuurlijk niet netjes om het zo te doen, maar we hadden geen andere mogelijkheid om samen rustig te kunnen praten.

Dat is zo, zei Mo, maar zou ze dat ook met een ander gedurfd hebben? Zou ze een andere man genoeg vertrouwd hebben om hem 's nachts in een donker stil park te ontmoeten zonder angst om aangerand of misschien verkracht te worden?

Vast niet, gaf Maxim toe. Ze vertrouwde me, omdat ze wist dat ik oprecht van haar hield en haar nooit iets zou aandoen.

Juist, zei Mo. Als haar vader je accepteerde om je eerlijkheid en Jalina om je betrouwbaarheid, denk je dan dat ze nog meer van je zal vragen? Eerlijkheid en trouw zijn kostbare eigenschappen, Maxim. Die moet je koesteren en in stand houden. Je kunt ze ook Jalina schenken als het kostbaarste dat je bezit.

Maar is dat dan genoeg als huwelijksgift? vroeg Maxim. Want dit heb ik haar al gegeven.

Mo glimlachte. Jalina houdt van je om je eerlijkheid en je oprechte liefde. Daarom wil ze jou als echtgenoot. Ze wil een man waar ze altijd op kan vertrouwen, in alle opzichten. Geloof me, Maxim, het zal genoeg zijn.

Maar zal het ook voor haar vader genoeg zijn? Massila is een man die zich graag met anderen bemoeit. Hij zal zich ook met de huwelijksgift willen bemoeien.

Jij moet met Jalina afspreken wat je huwelijksgift aan haar wordt. Zij mag haar wensen kenbaar maken en jullie moeten het daar samen over eens worden. Daar mag de vader zich dan nog niet mee bemoeien. Als jullie het samen eens zijn, moeten jullie het hem vertellen. Hij mag diep in zijn hart wensen dat je meer mee kon brengen,

maar hij is niet achterlijk. Hij heeft zelf je eerlijkheid erkend en hij weet dat je geen geld hebt voor een duur geschenk. Daarom geef je een kostbaar geschenk. Iets kostbaars hoeft niet duur te zijn. Het is kostbaar omdat het zeldzaam is. Als Massila maar half de man is die ik denk dat hij is, zal hij het genoeg vinden, verzekerde Mo.

Maxim keek berustend. Dat hoop ik dan maar.

Tom had de uitleg van Mo goed beluisterd en was het ermee eens.

Heb vertrouwen, Maxim, raadde hij. In jezelf en in Jalina. Zelfs als haar vader aarzelingen heeft bij deze vorm van een geschenk, dan zal zij hem wel overtuigen dat het genoeg is.

Maxim glimlachte flauw. Als jullie zoveel vertrouwen in haar hebben, moet ik het zeker hebben. Goed, ik zal het op deze manier doen. Maar ik moet haar dus eerst alleen spreken. Haar vader zal dat niet zomaar toestaan, denk ik. Hij houdt haar goed in de gaten. Ik zal morgen naar haar toe gaan, als hij aan het werk is.

Dat lijkt me verstandig, vond Tom.

Goed, glimlachte Maxim. Bedankt voor het advies en de wijze raad. Jullie allebei. Het is goed vrienden te hebben die je begrijpen en waarderen. Ik vertrouw op jullie oordeel. Dat is steeds goed geweest, dus in deze kwestie zal het ook wel goed zijn.

Je moet leren vertrouwen in jezelf te hebben, Maxim, raadde Tom. Je bent niet waardeloos omdat je arm bent, of nooit veel scholing hebt gehad. Je hebt daar niet zelf voor gekozen, het overkwam je. Je hebt altijd je best gedaan om de dingen die je moest doen, zo goed mogelijk te doen. Dat deed je ook bij je verovering van Jalina. Dat is je gelukt. Je hebt zowel bij haar als haar vader een plek in hun hart veroverd. Maar je deed het ook bij James Tyrone. Je hebt ook hem overtuigd om je een baan te geven als schoonmaker. Daardoor ging je meer verdienen dan eerst bij Benson en kon je dus toch een stapje stijgen op de

maatschappelijke ladder. Je hebt gezegd dat je dat niet je hele leven wilt blijven doen, je wilt nog verder groeien. Maar je moet nu ook nog voor de studie van Maurice betalen, dus moet jouw verdere ontwikkeling nog even wachten. Maar ook jij zult verder groeien. Je weet al hoe je dat wilt doen. Je hebt gezegd dat je een vechter wilt worden en ik heb je beloofd dat ik het je zal leren. Je wilt judo leren om jezelf en anderen te kunnen beschermen. Ik zal je meer leren dan alleen judo. Want als je mensen echt wilt beschermen, zul je meer wapens nodig hebben dan alleen je handen en je voeten. Ik zal je leren hoe je daar mee om moet gaan. Op de juiste manier. Niet vechten om te doden, maar om te beschermen. Zoals ik dat doe. Maxim keek Tom gespannen aan. Bedoel je vechten met een geweer of een pistool? Ik weet niet of ik dat wel mag. Of ik dat wel wil.

Tom glimlachte bemoedigend. Dat hoef je nu ook nog niet te beslissen. Denk er eerst over na. Ik heb mijn hele volwassen leven gevochten. Niet tegen vredelievende mensen, maar om hen te beschermen tegen anderen met kwade bedoelingen. Ik heb gevochten in Afghanistan en Syrië en hier in Engeland. Zowel in dienst van een grote organisatie als gewoon als privé persoon. Ik heb een goede relatie opgebouwd met Scotland Yard en de leiding daar kent mijn vaardigheden en vertrouwt erop. Maar ze vertrouwen ook op mijn beoordeling van een situatie. Ze weten dat ik niet zomaar iemand zal doden, alleen als het echt niet anders kan. En dan is het gerechtvaardigd. Ik heb veel boeven helpen oppakken. Ik heb er maar enkele hoeven doden, gelukkig. Want dat doe ik niet graag. Maar soms is het noodzakelijk. En dan moet je het ook kunnen en durven. Je moet soms in een onderdeel van een seconde een beslissing nemen over leven en dood. Ook dat moet je leren. Anders kun je geen goede strijder voor gerechtigheid zijn.

Maxim keek Tom peinzend aan. Een strijder voor gerechtigheid. Dat klinkt wel mooi, maar het is erg moeilijk, denk ik.

Dat is het ook, gaf Tom toe. Ik heb er jaren over gedaan, voor ik het kon. Ik heb bij de RAF leren vechten, maar dat was niet genoeg. Het onderscheid zien tussen goed en kwaad is soms moeilijk. Dat leer je niet in dienst. Dat moet uit jezelf komen. Dat moet het leven je leren. Als je de juiste basiseigenschappen bezit, kun je het aanvoelen als je het nodig hebt. Jij hebt die basiseigenschappen. Je bent eerlijk en betrouwbaar en standvastig in je overtuiging. Daarnaast ben je groot en sterk en je bent een doorzetter. Je zult het kunnen, Maxim. Daar ben ik zeker van. Maar je moet het ook willen en dus moet je er over nadenken.

Ja, goed, zei Maxim bedachtzaam. Dat zal ik doen.

Bedankt, Tom. Je hebt me weer een les geleerd.

De mannen schudden elkaar de hand en Maxim vertrok. Maar de volgende dag ging hij vanuit zijn werk niet meteen naar huis. Hij ging eerst naar Jalina. Hij had goed nagedacht hoe hij haar moest uitleggen wat hij haar kon aanbieden en belde tegen vier uur die middag bij haar aan. Toen ze hem open deed, keek ze blij naar hem op, maar zijn plotselinge komst verontruste haar ook.

Maxim! Je komt zomaar aan de deur. Er is toch niets gebeurd? Vader is er niet, hij is nog aan het werk.

Maak je geen zorgen, mijn lief, stelde Maxim haar gerust. Ik kom voor jou, niet voor je vader. Mag ik binnen komen? Ze glimlachte ondeugend en deed de deur verder open.

Je rekende er vast op, dat hij nog niet thuis was.

Inderdaad, gaf Maxim toe. Ik wil met je praten, zonder dat hij zich ermee bemoeit. Kan dat?

Natuurlijk, praten mag altijd, vond Jalina. En je hebt gelijk, Vader wil altijd bepalen wat hier in huis gebeurt. Maar daar is hij nu eenmaal vader voor. Dat is zijn recht, vindt hij.

Dat mag zo zijn, vond Maxim, maar nu wil ik graag met je praten over mijn huwelijksgift aan jou.

Ze waren naar de woonkamer gelopen en Jalina noodde hem te gaan zitten. Ze ging tegenover hem zitten en keek ernstig. Ze had zelf natuurlijk ook al nagedacht over wat ze hem kon vragen als huwelijksgift, maar ze vroeg zich af wat hij zelf bedacht had.

Ik wil graag van jou weten wat je van me verwacht, legde Maxim uit. Tijdens het wettelijk huwelijk krijg je een ring van me. Dat is een verplichting, heb ik begrepen. Het moet onze trouw aan elkaar symboliseren. Maar het zal geen dure gouden ring zijn. Ik zou wel willen dat ik je die kon geven, maar dat kan ik helaas niet betalen. Ik zal naar iets op zoek gaan, dat voor mij wel betaalbaar is en tegelijk ook mooi genoeg om aan je vinger te dragen. Maar daarnaast moet er nog iets zijn. Ik zal je alles geven wat je maar wilt, zolang ik me er niet voor in de schulden hoeft te steken.

Dat is het enige voorbehoud dat ik moet maken, want ik heb al een forse schuld aan Tom, omdat hij me geld geleend heeft om mijn huurschuld te betalen. Ik kan er niet nog meer schulden bij maken, anders zal ik mijn belofte van goede zorg aan jou en onze kinderen niet kunnen houden. Maar jij moet dus je eigen wensen kenbaar maken. Wat wil je van mij hebben, naast die trouwring? Jalina keek hem even peinzend aan.

De huwelijksgift is belangrijk, zowel voor mij als voor jou, stelde ze. Het moet kostbaar zijn, maar mag je draagkracht niet te boven gaan. Ik weet dat je geen geld hebt, dus ik vind dat ik je niets duurs mag vragen. Ik mag niets vragen wat je me niet kunt geven. Wat ik dus van je wil, is dat wat je me al geschonken hebt. Je liefde en je eerlijkheid. Ik wil je belofte dat je nooit tegen me zult liegen en me nooit bedriegen of verraden.

Maxim keek opgelucht. Mo had het goed gezien. Maar hij vroeg niettemin:

Mijn liefde heb ik je inderdaad al geschonken en ik zal je natuurlijk trouw beloven. Maar dat doe ik dus al tijdens het wettelijk huwelijk. Daarna komt het Moslimhuwelijk. In het